

ХРОНІКА НАУКОВОГО ЖИТТЯ

Марина Каранда

●

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИМИ ШЛЯХАМИ ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША

Перші регіональні філософсько-культурологічні читання, присвячені 190-ій річниці з дня народження видатного культурника України П.О.Куліша, відбулися на філологічному факультеті Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка 12-14 лютого 2009 року. Читання, ініційовані професором В.А. Личковахом, згуртували науковців Києва, Чернігова, Ніжина на методологічному ґрунті філософії етнокультури та націлили на поглиблення вивчення культурологічної регіоніки. Доповіді відрізнялися багатоаспектністю: від першого аналітичного кола безпосереднього занурення у спадщину П. Куліша крізь вивчення фольклору, музики, літератури Чернігівщини до найширшого кола розмислів про етнонаціональні виміри української духовності.

З теплим вітальним словом до учасників конференції звернулися перший проректор ЧДПУ, к.і.н., доц. В.М.Тандура, декан філологічного факультету ЧДПУ к.філол.н., доц. С.Б.Пономаревський, начальник міського відділу культури, к. мистецтвознавства, доц. О.П.Васюта.

Наскрізною лінією виступів стало наголошення на нагальній потребі в меморіальній конференції, яка зможе висвітлити багатогранну постать П.Куліша в адекватному світлі, вшанувати як піонера української культурології, перекладача Біблії, славіста, автора настільки ємкої творчості, що потребує дисертабельної уваги (що і зроблено останнім часом такими викладачами університету, як В.І.Пуліна та О.М.Тютюнник). Підкреслено було також позитивний вплив культурологічних ідей Куліша на духовне життя сучасного Чернігова: доц. О.П. Васюта проанонсував перший Всеукраїнський фестиваль кобзарства, який відбудеться восени в дусі Кулішевого заклик «боротися над пробудженням національної свідомості».

Перше пленарне засідання проходило під егідою актуалізації саме кулішезнавчих наукових розвідок. Особливо виділяється філософський блок доповідей, у яких було приділено увагу онтологічним, екзистенціальним, історіософським та філософсько-освітянським поглядам Куліша. Природним чином виникла дискусія з проблем ієрархії концептів «хутір» - «державна» та номінальності чи реальності приналежності Куліша до Кирило-Мефодіївського товариства.

Культурологічні доповіді стосувалися таких аспектів, як оцінка М.Коцюбинським діяльності П.Куліша та сучасні реалії музейної справи в меморіальній садибі Білозерських і Кулішів під Борзною. Особливе емоційне зацікавлення наукового зібрання викликав наведений факт створення

неоміфологічних фольклорних оповідей про Куліша.

Філологічний блок доповідей торкнувся проблем концептуального розвитку української мови на основі мовознавчих поглядів Куліша, проблем вивчення афористичної та орфографічної спадщини мислителя. Для певного кола філологів літературна творчість Куліша стала прикладово-емпіричною базою для студювання сучасної української граматики.

Друге пленарне засідання тематично розширило наукові обрії конференції і було присвячене проблемам етнокультурної ідентичності українства. Парадигматичним стрижнем в роботі конференції стала доповідь проф. В.А. Личковаха на тему «Європейське, етнонаціональне та регіональне в українській культурі», де висвітлювалися універсалістичні засади європеїзації української культури взагалі і сучасної культурологічної науки зокрема; різноаспектно було розкрито концепт «регіоніка» у зв'язку із об'єктивним явищем глобалізації культурного розвитку.

Своєрідним продовженням теми стала доповідь доц. С.Б.Пономаревського, присвячена проблемам класифікації та функціонування народної балади на Чернігівщині, яка спричинила в аудиторії низку культурологічних питань з приводу діалогу балади в різних регіонах України, проникненню цього жанру в авторську літературу, навіть на телебачення та естраду. Органічно вписалася в окреслене тематичне коло і доповідь з проблем української іконографії.

Завершив перший день конференції ряд виступів аспірантів, пошукувачів чернігівських та київських вищих навчальних закладів, студентів III – V курсів філологічного і психолого-педагогічного факультетів ЧДПУ. Спектр їхніх наукових пошуків відрізнявся різнобарв'ям, підпорядкованим сучасним проблемам етнокультурології: полікультурність українців, питання автентичності деяких праукраїнських філософських джерел, культурні різдвяні традиції в Україні, естетичні традиції у церковних проповідях XIX століття, розуміння святості у вітчизняному філософському дискурсі XX століття. Майже всі молоді доповідачі отримали уточнюючі запитання та побажання від старших колег, які сприятимуть їхньому дослідницькому зростанню.

Другий день Кулішевих читань відзначився можливістю вислухати доповіді учасників і взяти участь у безпосередньому обговоренні теми «Духовний світ українства і сучасний гуманітарний дискурс». Запропоновані доповіді так чи інакше тяжіли до загального знаменника філософії етнокультури.

На початку пленарної роботи мова йшла про фундаментальні підвалини української духовності, побудованої на ісіхастському вченні, яке посідало чільне місце в культурі Київської Русі. Були наведені переконливі аргументи на користь проникнення ісіхазму на Русь шляхом «умної справи», «високохудожніх духовних творів» Єфрема Сиріна та вчення Григорія Палами про «боротьбу із помислами», обминаючи холод схоластичних трактатів. Крайній екстремум, занурений у сучасну філософію культури, було означено доповіддю доц. О.О. Явоненка з проблем національної ідентичності в епістемологічній царині. Архітектонічні засади культури не виключають, на думку автора, варіативності, проте основними бінарними опозиціями в українській культурній матриці є «благо-лихо», «будівництво-руйнація», «Україна-Європа», «хутір-місто», «минуле-сучасне». В дискусії було з'ясовано, що упродовж останніх років в ідейному полі України намітилася тенденція прагматизації, утилітаризації, але на противагу є збереженням (не кількісно, а якісно) рух до сакральних цінностей. Більшою загрозою для української ментальності було названо втрату поліфонічного відчуття світу.

Заявлену пленарну тему підтримано доповідями з культурологічно-регіональним колоритом: емблематичність та символізм «Чернігівських Афін» (розглянуто засоби трансляції релігійних цінностей у творах представників чернігівського літературного бароко); музична регіоніка в контексті етнокультурології (на прикладі історичного музикознавства Чернігівщини).

Наступний блок доповідей об'єднувався навколо естетичної складової в

гуманітарному дискурсі. Це було означено у виступах з приводу естетичного досвіду української казки, української естетичної інтерпретації міфу про Наркіса, можливостей байки з відображення «життєвого світу», іншого.

До релігієзнавчої дисциплінарності тяжіли доповіді, де висвітлено еkleзіологічні пошуки у філософії слов'янофілів; парадокси біблійних ремінісценцій в житті і творчості М. Гоголя, сучасний стан та тенденції розвитку релігійної освіти в Україні.

Виступ к.філос. н., доц. Є.В. Босенка (м. Київ), який занурювався у тему ціннісних орієнтирів сучасної української студентської молоді, став відправною точкою «круглого столу», в якому в дискусійному порядку взяла участь більшість присутніх. У рамках «круглого столу» обговоренню підлягали проблеми універсального і національного в сучасній культурі, етичної безвідповідальності постмодерного мистецтва і, навпаки, відповідальності сучасної української інтелігенції за критичне засвоєння історико-культурних уроків.

Учасники конференції на завершення другого дня роботи могли насолодитися мистецьким контекстом заходу. Організатори галереї сучасного мистецтва «ПЛАСТ-арт» люб'язно запросили переглянути виставку «Територія душі», експозиція якої розмістилась у семи ошатних просторих залах, змістовно торкаючись найактуальніших антропологічних та етнокультурних шукань у живописі та графіці.

Останнім культурницьким акордом Кулішевих читань, який відбувся на третій день, можна вважати встановлення контактів з Борзнянським музеєм народного художника України О.Ф.Саєнка та відвідини науковою делегацією хутора Мотронівка, де поховано нашого земляка П.О. Куліша з дружиною, й вшанування його пам'яті покладанням квітів у день його кончини 14 лютого.

